

Etnické skupiny

Skupina sinická

Hanové (汉族 *Hàn zú*)

alternativní označení: Číňané, etničtí Číňané, Hanren, Huaren, Huaxia

populace: 1 220 844 520 obyvatel

výskyt v ČLR: všechny čínské provincie, autonomní oblasti i municipality

výskyt mimo ČLR: (viz Číňané v zahraničí)

jazyk: čínština a její dialekty

- R sino-tibetská
- V sinitická

OBR. 1

OBR. 2

OBR. 3

OBR. 4

OBR. 5

OBR. 6

Hanové neboli etničtí Číňané tvoří s 1 220 milióny příslušníků 92 % obyvatel Čínské lidové republiky. V počtu 1 300 000 000 jsou nejpočetnější etnickou skupinou světa. Kromě ČLR, do které počítáme i Hongkong a Macau, žijí ve velkém počtu i v Čínské republice na Taiwanu (22,5 miliónů), kde tvoří 98 % obyvatelstva, a v řadě dalších zahraničních států (cca dalších 50 miliónů) roztroušeni prakticky po celém světě s největší koncentrací v zemích jihovýchodní Asie a anglosaských zemích (USA, Kanada, Austrálie).

Stejně jako v případě mnoha dalších etnických celků, oficiálně deklarovaných čínským státem jako unikátní národnostní či etnická skupina, se kterými vás bude tato učebnice postupně seznamovat, je nutné si i v tomto případě uvědomit a přiznat značnou problematičnost celé kategorie a konceptu etnika Han. Můžeme s ním dále pracovat a používat ho, pouze pokud si připustíme, že jde o historický, politický, ideologický a intelektuální konstrukt. Stejně tak je nutné si přiznat, že jde o konstrukt velmi úspěšný, intenzivně sdílený, prožívaný a pro mnoho „Hanů“ naprosto esenciální psychologický i společenský základ jejich vlastní identity jak na úrovni osobní, tak i v rovině veřejného života.

Existuje příliš mnoho charakteristik, které hanský národ konstituují, než aby bylo možné je zde všechny vyjmenovat:

- Sdílená historie počínající minimálně kolem roku 2 500 př. n. l. v povodí Žluté řeky a pokračující následujících 4 500 let naplněných historickými, intelektuálními, kulturními, uměleckými, náboženskými i válečnickými událostmi zásadního významu.
- Jazyk a především unikátní písmo, které daly během stejně dlouhého období vzniknout největší a kontinuální literární a intelektuální tradici, která nemá v historii lidstva obdoby a která formuje hanskou společnost dodnes.
- Zemědělství a intenzivní vztah k vlastní zemi a krajině a vědomí role člověka v ní manifestované praxí *fengshui*; způsob extenzivního agrárního hospodaření; pěstování rýže a dalších obilovin; kultivace čaje; čínská kuchyně – slavná, neobyčejně pestrá a důmyslná strava s mnoha specifickými způsoby úpravy jídla a jeho konzumování.
- Vliv na sousední kultury a civilizace jako jsou Japonsko, Korea, Vietnam, Tibet, Mongolsko, Střední Asie.
- Význam čínské kultury a umění, náboženských a filozofických tradic, technologických a civilizačních vynálezů; politika a diplomacie, architektura, literatura, bojová umění, tradiční medicína a mnohé, mnohé další zakládají dnešní hanskou identitu a definují umístění čínského elementu ve světovém řádu.

Kde je tedy ten zmíněný problém? Jde o to, že všechno, o čem jsme dosud hovořili, nevytvořil nějaký uzavřený, etnický čistý národ, ale naopak extrémně otevřená a inkluzivní politicko-sociální entita, která vždy dokázala do sebe vstřebat a vpustit vlivy zvnějšku a na jejich základě se proměňovat a vyvíjet. Co jiného je čínský buddhismus, utopický maoismus minulého století, současný ekonomický zázrak? Vlastně do značné míry i hanský (čínský) nacionalismus? Problém etnické kategorie Han je problémem jen potud, pokud jde o kategorii uzavřenou, absolutní, exkluzivní, vymezující se a bránící vnitřní rozmanitosti.

Co nám kategorie Han částečně znemožňuje vidět, je právě ta rozmanitost – rozmanitost etnická uvnitř nejpočetnějšího národnostního celku světa. Rozmanitost, kterou lze doložit na stejných charakteristikách, na kterých si budeme níže demonstrovat různorodost oněch 55 etnických menšin (jazyk, region, vlastní emická definice, historie, způsob obživy, strava, oděv, architektura, rodové uspořádání, náboženský život, svátky, umění atd.).

Rozmanitost jazyková je dobrým výchozím bodem k jejímu pochopení. Odlišnost jednotlivých dialektů čínštiny je podobná jako rozdíly uvnitř altajské nebo tibeto-barmské jazykové skupiny. Severočínské dialekty (北方话 *běifānghuà*) a dialekty wu (吴语 *wúyǔ*), gan (赣语 *gànyǔ*), xiang (湘语 *xiāngyǔ*), jin (晋语 *jīnyǔ*), hakka (客家话 *kèjiāhuà*), min (闽语 *mǐnyǔ*), yue (粤语 *yuèyǔ*) mohou sloužit jako poměrně dobré vodítko k uvědomění si toho, kudy vedou etnické hranice uvnitř kategorie Han. Nejde jen o jazyk, ale každá ze zmíněných skupin má i svou specifickou kulturu (operu, písňový repertoár, architekturu, kuchyni, lidový oděv, náboženské rituály), specifické společenské vzorce chování nebo specifickou historii. To vše z nich fakticky dělá samostatná etnika. Dobře si také tuto skutečnost uvědomíme, podíváme-li se na vzorce jejich chování a strategii přežití v zahraničí. I tady se sdružují a organizují dle širšího etnického rámce, který jim kategorie jako Hoklo, Hakka, Yue, Tangren, Tanka, Taiwan nebo Wu poskytují. Výše uvedené kategorie jsou však jen výchozím bodem, nikoliv řešením hanské rozmanitosti. Rozmanitosti, kterou se můžeme při studiu nechat fascinovat a nikoliv se jí obávat, tak jak se jí pravděpodobně obávají čínští politici a architekti oficiální etnické klasifikace, kteří v hanském nacionalismu vidí 92 % tmel komplikované multikulturní čínské společnosti. Proto prezentují hanskou a čínskou identitu jako nezpochybnitelnou homogennou jednotku.

Literatura:

- Brown, M. J. (1996). *Negotiating ethnicities in China and Taiwan*. Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley, Center for Chinese Studies.
- Constable, N. (1996). *Guest people: Hakka identity in China and abroad*. Seattle: University of Washington Press.
- Gladney, D. C. (1998). *Making majorities: Constituting the nation in Japan, Korea, China, Malaysia, Fiji, Turkey, and the United States*. Stanford: Stanford University Press.
- Gladney, D. C. (2004). *Dislocating China: Reflections on Muslims, minorities, and other subaltern subjects*. Chicago: University of Chicago Press.
- Han, E. (2013). *Contestation and adaptation: The politics of national identity in China*. Oxford: Oxford University Press.
- Mullaney, T. S. (2012). *Critical Han studies: The history, representation, and identity of China's majority*. Berkeley: University of California Press.
- Mullaney, T. S. (2011). *Coming to terms with the nation: Ethnic classification in modern China*. Berkeley: University of California Press.
- Safran, W. (1998). *Nationalism and ethnoregional identities in China*. London: Frank Cass.

Huiové (回族 *Huí zú*)

alternativní označení: Huihui, Hanhui, Mumin, Jiaomen, Khojem, Panthay (Barma),
Dungan (Střední Asie), Chin Ho (Thajsko),

populace: 10 586 087 obyvatel

výskyt v ČLR: Ningxia huiská AO, Gansu, Xinjiang, Qinghai, Yunnan, Henan, Hebei,
Shandong a v menších počtech i v dalších čínských provinciích

výskyt mimo ČLR: Ruská federace, Kyrgyzstán, Kazachstán, Barma, Thajsko
jazyk: čínština a její dialekty

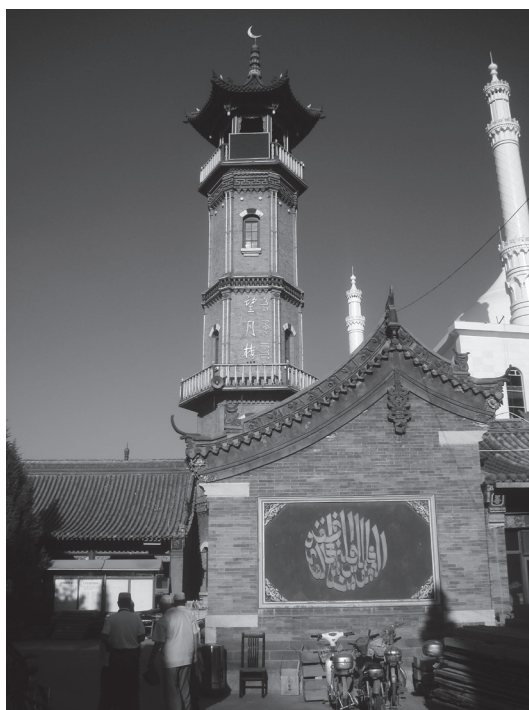
- R sino-tibetská
- V sinitická

OBR. 7

OBR. 8

OBR. 9

Huiové tvoří třetí největší oficiálně uznanou etnickou skupinu Čínské lidové republiky a zároveň největší z celkového počtu deseti čínských většinově muslimských etnik. Kromě Huiů se k islámu hlásí a praktikují ho v Číně také Ujguři, Kazaši, Dongxiangové, Kyrgyzové, Tádžikové, Salaři, Uzbeki, Bao'anové a Tataři (viz jednotlivé kapitoly věnované těmto etnikům).

Etnická kategorie Hui je jedním z dalších důkazů problematického chápání etnicity v moderní Číně, nebo možná ještě spíše důkazem kulturní a sociální podmíněnosti kategorií jako je právě etnicita (etnická skupina, národ, náboženství) obecně. Z odlišného úhlu pohledu, nežli zastává čínská vláda a oficiální čínská etnografie, by bylo možné Huie označit za etnické Číňany (či Hany) vyznávající islám anebo se k němu hlásící jako k historickému zdroji své identity. Lze je tedy chápat jako menšinu či skupinu definovanou nábožensky, nikoliv etnicky. Od většinového etnika se neliší jazykem ani základními rysy způsobu života, neliší se ani fyziognomicky. Liší se pochopitelně specifickou kulturou, způsobem odívání, stravou (viz box), rodovými zvyklostmi, mají vlastní folklór atp. To vše však lze odvodit od jejich původem nečínské a specifické náboženské tradice, odlišné od náboženské tradice většinové společnosti. Proti společnému etnickému původu Huiů hovoří i jejich značná rozptýlenost po celém území ČLR s největší koncentrací podél dřívější Hedvábné stezky, zejména v autonomní oblasti Ningxia a přilehlých oblastech, ale například i v Yunnanu, Fujianu nebo v prakticky každém větším čínském městě. Spíše tedy můžeme sledovat následky migrace určité náboženské tradice, nežli etnického živlu.

Tradiční izolace Huiů od většinové nemuslimské populace (milovníků vepřového masa a alkoholu) také přispěla ke zformování představy o vlastní specifické etnické identitě. Není tedy překvapením, že v Číně mohlo dojít k události v jiných částech světa nepředstavitelné: vlivem vzájemné podobnosti a společné odlišnosti od většinové populace zde původně existující čínské židovské komunity postupem času splynuly a rozpustily se v silnější a početnější komunitě muslimské. Důkazem problematické definice kategorie Hui je i fakt, že do ní bývají zahrnováni příslušníci etnicky značně odlišných skupin jen proto, že jsou také muslimové, například tibetští muslimové (řazeni státem buď k Huiům, nebo k Tibeťanům), nebo hainanští Utsulové. Ti jsou specifickou malajsko-polynéskou etnickou skupinou žijící na jihu ostrova Hainan. Jde o čínskými úřady oficiálně nerozeznanou menšinu, potomky uprchlíků z historického království Čampa, ležícího v minulosti na území dnešního jižního Vietnamu v průběhu dynastie Ming. Paradoxem náboženské podmíněnosti „etnické“ kategorie Hui je i fakt, že do ní jsou často počítáni jedinci i celé komunity, které již islám ani z něj vycházející kulturní zvyklosti nepraktikují. Řada sekulárních Huiů je tak dnes v mnoha případech zcela

nerozeznatelná od většinového etnika Han a naopak jiné skupiny, například z fujianského Quanzhou, se skrze genealogické odkazy na své muslimské předky snaží před čínským státem obhájit svou huiskou etnicitu (a sociální výhody z ní plynoucí).

Huiové jsou původem nejstarší z muslimských čínských komunit, jsou potomky prvních muslimských obchodníků perského a arabského původu, kteří do Číny pronikali od 7. století z jihu po moři i ze severozápadu po Hedvábné stezce a postupně asimilovali s místním obyvatelstvem. Samotný význam a vznik názvu Hui je celkem nejasný a bylo jím označováno více odlišných komunit většinou se vztahem k islámu. V období vlády dynastie Tang (618–907) a následujících Pěti dynastií (907–960) sloužil termín Hui (回) k označení obyvatel tzv. Ujghurského chanátu (回鹘 *Huíhú*, 回纥 *Huíhé* – bez přímé etnické spojitosti s moderní etnickou kategorií Ujgur). Od období Yuan (1279–1367) se název používal pro příslušníky nejrůznějších středoasijských národů, stejně jako Peršany a Arabů usazené v Číně. Slovo *huí* 回 (doslova „vracet se/obracet se/otáčet se“) se někdy vykládá jako ekvivalent slova islám značícího „obracení se k bohu“. Lidová etymologie si toto slovo vykládá jako „otáčení se k Mekce“, jindy zase podle huiského zvyku klást nebožtíka do hrobu tváří obrácenou k západu. Huiové nemají svůj vlastní jazyk a mluví dialekty okolního čínského obyvatelstva, s nímž mají společné také znakové písmo. V historii a zejména v náboženském životě však používali i arabské písmo a jazyk, dokladem čehož je i patrná příměs arabsko-perské islámské terminologie v dialektech čínštiny některých huiských komunit.

Z hlediska oficiální čínské etnografie prošla národnostní skupina Hui etnickým vývojem, který byl dovršen v 50. letech 20. století (AO Ningxia byla vyhlášena v červenci 1957 a zřízena v říjnu 1958). V této době byly čínskými etnografy definovány tři základní skupiny Huiů, a to severní, nejpočetnější skupina (v bývalých sovětských republikách označovaná termínem Dungani), jihovýchodní, též kantonská skupina (potomci arabských námořních obchodníků), a jihozápadní neboli yunnanská (z Barmy známí jako Panthay).

Huiové jsou muslimové sunnitského vyznání, z čehož vyplývá i většina jejich kulturních a sociálních odlišností od ostatního obyvatelstva. Ti nábožensky aktivní úzkostlivě dodržují zvyklosti a každodenní pravidla pravověrného muslimského života (*halal*, čínsky 清真 *qīngzhēn*), ale také muslimské svátky, pusty (zejména Ramadán, čínsky 斋月 *zhāiyuè*), obřady, poutě, tradiční dělbu práce mezi muže a ženy, sňatky nebo typické muslimské obřady doprovázející narození či úmrtí člena rodiny.

Obydlí Huiů se významně architektonicky neliší od sídel, která si budují obyvatelé oblastí, jež společně obývají. Huiové (stejně jako všichni muslimové) zásadně nejedí vepřové maso, v jejich jídelníčku převládá skopové, drůbež a ryby. Tradičním způsobem

obživy Huiů je (opět jako v případě většinového obyvatelstva) zemědělství, tedy pěstování obilovin na severu a rýže na jihu Číny. Dále se věnují i kultivaci tabáku, konopí, bavlny a máku, jsou vyhlášenými zahradníky (pěstují zeleninu, brambory, papriky, tykve a dýně) a sadaři (ovoce, vinná réva). Přestože pastevectví nepatří u Huiů k tak typickému způsobu života jako u jiných muslimských etnik v ČLR, věnují se i oni na severu Číny intenzivnímu chovu ovcí a koní, popřípadě chovu skotu či buvolů v jižních oblastech.

V minulosti byla typickým zaměstnáním příslušníků menšiny Hui služba ve vojsku, zejména u jízdy, v určitých obdobích měli dokonce monopol na výrobu koňských postrojů, sedel a vozíků pro přepravu zboží a osob. Z řemeslnických prací je možné zmínit i hrnčířství, kovotepectví, tkalcovství, či řezbářství ve dřevě i kůži. Nejvíce proslaveni jsou po celé Číně zejména díky svému kulinářskému umění a neobyčejné obratnosti ve vedení pohostinství či provozování veřejných stravoven.

Huiská kuchyně (回族菜 *huízú cài*) je legendární a oblíbená po celé Číně. V zásadě jde o stravu a způsob úpravy jídel, která je společná či blízká napříč všemi dalšími muslimskými etniky žijícími v Číně. Jiným označením, pod kterým je huiská kuchyně v Číně známá, je čínský termín pro univerzální muslimský výraz *halal* – 清真菜 *qīngzhēn cài*. Z toho také plyne, že huiská kuchyně dodržuje muslimské dietetické zásady, zejména úplný zákaz používání vepřového masa a alkoholu. Bývá dělena na severní a jižní školu, kdy jižní větev využívá například kachní maso nebo ryby a mořské plody, zatímco jídla ze severu, silně ovlivněná pekingskou kuchyní, spoléhají zejména na skopové, hovězí a jehněčí maso. Čtyři hlavní charakteristiky huiské gastronomie jsou: upřednostnění mouky před rýží, výrazné používání sladidel – medu nebo cukru, dále důraz na hovězí a skopové maso a jeho typická úprava – pečení nebo grilování, které jinak není pro čínskou kuchyni moc typické. Mezi nejznámějšími huiskými pokrmy musíme jmenovat pečené skopové maso, ručně tažené nudle *lāmiàn* (拉面), lahodné kořeněné grilované jehněčí špízy *chuàn* (串) nebo čistý hovězí vývar s nudlemi (*qīngdùn niúròu miàn* 清炖牛肉面). Huiskou kuchyní lze nejlépe vychutnat v otevřených pouličních bistrech a restauracích, například ve slavné muslimské čtvrti ve městě Xi'an, rozkládající se okolo staré xi'anské mešity.

Literatura:

- Gladney, Dru C. (2004). *Dislocating China. Muslims, Minorities, and Other Subaltern Subjects*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gladney, D. C. (1998). *Ethnic identity in China: The making of a Muslim minority nationality*. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
- Gladney, Dru C. (1997). „Muslim Tombs and Ethnic Folklore: Characters for Hui Identity“, *The Journal of Asian Studies*, Association for Asian Studies.

- Gladney, Dru C. (1991). *Muslim Chinese: Ethnic Nationalism in the People's Republic*. Cambridge: Harvard University.
- Horálek, A. (2011). *Etnicita Číny - kdo je Hui a kdo Dungan?*. Praha: Univerzita Karlova (disertační práce).
- Kolmaš, J. (1980). „Nehanské národy v ČLR“, *Nový Orient*. Orientální ústav AV ČR.
- Chang, Haji Yusuf (1987). „The Hui (Muslim) Minority in China: An Historical Overview“, *Journal, Institute for Muslim Minority Affairs* 8/1: 62–78.
- Lipman, Jonathan N. (1987). „Hui-Hui: An Ethnohistory of the Chinese-Speaking Muslims“, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies* 11:112–130.
- Obuchová, Lubica (1996). „Muslimové v ČLR – Návrat k víře otců?“, *Nový Orient* 51: 282–286.
- Obuchová, Lubica (1999). „Muslimové na čínském území“. In Kropáček, L. (ed.), *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 135–174.
- Obuchová, Lubica (1998). „The Muslim Chinese“. In Krejčí, J. (ed.), *Islam in Contact with Rival Civilizations. Four Views of the Challenge and Response*. Praha: Filosofia Publications 1998, 91–113.
- Pillsbury, Barbara L. K. (1981). „Muslim History in China: A 1300-Year Chronology“, *Journal, Institute for Muslim Minority Affairs* 3/2: 10–29.